

EESTI RAHVUSRINGHÄÄLINGU FOOKUSGRUPIUURING

ARUANNE

**TALLINN
NOVEMBER 2010**

SISUKORD

UURINGU METOODIKA.....	3
UURINGU PÕHITULEMUSED.....	4
1. Esimene grupp – spordi kajastamine ERR-i programmides.....	4
Sihtrühma meediatarbimine	4
Spordi osakaal ja erinevate alade esindatus rahvusringhäälingus	5
Spordisaated ja sporditeemade käsituslaad.....	8
2. Teine grupp – ERR avaliku huvi kaitsjana	11
Sihtrühma meediatarbimine	11
Avalik-õigusliku tähendus ja roll.....	12
Üldhuvid ja erihuvid; alaesindatud grupid	13
Milliseks on ERR muutunud?	14
3. Kolmas grupp – ERR-i programmide roll vene rahvusest meediatarbijate seas	16
Sihtrühma meediatarbimine	16
Venekeelse meediatarbija ootused.....	17
Kas venekeelset sisu on vaja?.....	19
KOKKUVÕTE JA JÄRELDUSED.....	20

UURINGU METOODIKA

Sotsiaal- ja turu-uuringute firma Saar Poll viis oktoobris 2010 läbi kolm **fookusgrupiintervjuud**, eesmärgiga koguda **hinnanguid Eesti Rahvusringhäälingu programmile ja tegevusele** kolmes valdkonnas:

- 1) spordi kajastamine ERR-i programmides;
- 2) ERR avaliku huvi kaitsjana;
- 3) ERR-i programmide roll vene rahvusest meediatarbijate seas.

Uuring viidi läbi kvalitatiivmeetodil. Igas grupivestluses osales 8-10 inimest; ühe vestluse orienteeruv kestvus oli 2 tundi. Kõik diskussioone juhtis sotsioloog Andrus Saar. Küsimustike kava valmis uuringufirma ja tellija vahelises koostöös.

Kokku viidi läbi 3 fookusgrupiintervjuud järgmise struktuuri alusel:

Sihtrühm	Koht ja aeg	Osalenute arv	Vestluse keel
A. Spordiekspertid (nt spordiliidud, alaliidud, EOK, ajakirjanikud, sporditoimetajad, haridussektori esindajaid jt)	Tallinn, 19. oktoober 2010	9	Eesti
B. Avaliku huvi ekspertid (nt kodanikeühenduste esindajad, kultuurivaldkonna spetsialistid, meediaspetsialistid, Avaliku Sõna Nõukogu liikmed jt)	Tallinn, 20. oktoober 2010	8	Eesti
C. Vene keelt emakeelena kõnelevad meediatarbijad	Kohtla-Järve, 14. oktoober 2010	10	Vene

Respondendid valiti gruppidesse **juhuvaliku alusel**. Gruppide moodustamisel võeti arvesse, et osalejate taust oleks võimalikult mitmekesine: mehed ja naised, erinevad vanuserühmad, sotsiaalsed staatused, organisatsioonid jne. Nii püüti tagada võimalikult mitmekesiste huvide ja seisukohtade kaasatus.

Gruppide A ja B puhul leiti rühmaintervjuu osalejad põhimõttel, et nad on kas:

- a) esitanud teemasse puutuvaid seisukohti nt ajakirjanduses, konverentsil, seminaril vms;
- b) on ameti- või haridusalaselt seotud antud teemavaldkonnaga.

Saar Poll esitas enne lõpliku valimi kinnitamist Eesti Rahvusringhäälingule mõlema grupi kohta valimi kirjelduse koos lühikese põhjenduse ja iga inimese taustaga ning Eesti Rahvusringhääling andis sellele omapoolse hinnangu.

Grupi C valimi moodustasid vene keelt põhikeelena kõnelevad inimesed, pigem n.ö keskmised televaatajad kui arvamuslimidrid.

UURINGU PÕHITULEMUSED

1. Esimene grupp – spordi kajastamine ERR-i programmides

Sihtrühma kirjeldus:

Spordiekspertidena käsitleti isikuid, kes on esitanud teemasse puutuvaid seisukohti ajakirjanduses, konverentsil, seminaril vms; või on ameti- või haridusalaselt seotud antud teemavaldkonnaga.

Viidi läbi üks eestikeelne grupp Tallinnas.

Vestluses osalenud:

Vastaja 1: mees, regionaalse spordiliidu juht.

Vastaja 2: mees, poliitik, endine tippspordlane.

Vastaja 3: naine, spordivaldkonna osakonna juhataja haridusasutuses.

Vastaja 4: mees, spordialaliidu peasekretär.

Vastaja 5: mees, spordiajakirjanik.

Vastaja 6: mees, sporditoimetuse juhataja.

Vastaja 7: naine, spordiorganisatsiooni turundusjuht.

Vastaja 8: mees, ministeeriumi esindaja, spordiklubi juhatuse liige.

Vastaja 9: naine, spordialaliidu peasekretär.

Sihtrühma meediatarbimine

Spordiekspertide grupi igapäevane meediatarbimine on tavakodanikega võrreldes märksa mitmekesisem. Ühelt poolt jälgitakse üldist uudistevoogu enamlevinud **Eesti meediakanalites**: uudiseid, võistluste ülekandeid, reportaaže teles (ETV spordiuudised, vähem Kanal 2 ja TV 3), trükis (Postimees ja Õhtuleht infoallikana, EPL ja EPL Spordileht sügavamate diskussioonide jaoks), veebis (Postimees Online, EPL Online, Delfi) ja teatud määral ka raadios (“Mehed ei nuta” Kuku raadios, erinevate kanalite uudised). Teisalt jooksevad stabiilse infovoona paralleelselt kõrval **väliskanaliid**: soome-, vene- ja inglisekeelsed telekanalid (Yle 2, Eurosport, Viasat Sport, Viasat Sport Baltic, NTV kanalid), samuti internetiportaaliid. Kolmandana lisandub eelmainitule igäühe **kitsama huvialaga seonduv** (nt suusatamine, korvpall, kergejõustik, rattasõit, purjetamine vms), mille kohta otsitakse teavet internetist (muuhulgas suhtlusvõrgustikest, kui keegi tuttavatest võistlustel koha peal viibib, või erialastelt veebisaitidelt), aga ka muukeelsetest telekanalitest (NTV Basketball jt).

Kuivõrd sihtrühma argipäevad mööduvad aktiivse infotarbimise keskel, ei ole **õhtuste telespordiuudiste** roll enam informeeriv, “ei suuda üllatada” – enamik uudiseid on selleks ajaks ammu kuulnud-nähtud. Värskus, kiirus ja jooksvad uudised iseloomustavad pigem *online*-kanaleid. Televisioonist seevastu otsitakse visuaalset pilti päeva jooksul toimunud (“taustaks tulemusele”),

samuti intervjuusid osapooltega, põhjalikumaid analüüse ja spordipoliitilisi arutelusid. Osaliselt vaadatakse ETV spordiuudised n.ö vanast harjumusest, päeva kokkuvõtteks. Vastajad leiavad, et ETV õhtused spordiuudistesaadete suudab rahuldada pigem tavainimese infovajadust, kes päevast päeva selle valdkonnaga kokku ei puutu ja “online’is ei istu”.

Vastaja 5: “Mis on tulnud juurde internetiga, on kõik need rahvusvahelised streamingukanalid internetis. Kaia Kanepi mängud sa ju vaatad seal otseülekandes ära. See vähendab ETV rolli ja mulle tundub, et sellise hardcore spordifänni jaoks on ETV õhtune spordisaade kaotanud natuke oma obligatoorsust. Ega ta millegagi väga üllatada ei saa.”

Vastaja 3: “Mina vaatan kindlasti, kui võimalik on, ETV sporti. Mitte, et ma väga kõrgelt seda hindaksin, aga ta võtab mingit pidi päeva kokku.”

Vastaja 9: “Ma hakkam mõtlema, et kuna ma AK-d kindlasti vaatan, siis ilmselt sujuvalt vaatan ka need uudised ära. /.../ Tõesti võibolla AK tuules, kui hakata süvenema”.

Küll hinnatakse kõrgelt **ETV ülekandeid ja spordireportaaže**, mida võimaluse korral eelistatakse ikkagi vaadata televisiooni vahendusel, mitte internetist, ning eelistatult kvaliteetse eestikeelse kommentaariga. Väliskanalite poole pööratakse enamasti vaid juhul, kui ETV-st antud mängu, sõitu või võistlust vaadata ei ole võimalik (“Eesti sportlane ei võistle”) või harvemini ka põhjalikumate kommentaaride ootuses.

Raadiokanalid ei kuulu sihtrühma prioriteetsete infoallikate hulka. Põhjustena toodi välja näiteks asjaolu, et spordiülekanded raadios ja teles tihtipeale kattuvad ning võimaluse korral eelistatakse silmaga nähtavat. Raadio tuleb mängu siis, kui televiisorit ega internetti mingil põhjusel käeulatuses pole: autos tööle või koju sõites (pikemad uudistesaadete), suvilas olles (mängude reportaažid). Interneti ja tele eeliseks raadio ees toodi välja ka *on demand* funktsioon – võimalus ise valida, mida ja millal vaadata. Raadiosporti jäädakse kuulama pigem juhul, kui “juhuslikult peale satun ja parajasti keegi midagi huvitavat räägib”.

Spordi osakaal ja erinevate alade esindatus rahvusringhäälingus

Keskustelu selle üle, kui suures mahus ja millist sporti rahvusringhääling kajastama peaks, oli ootuspäraselt elav ning emotsionaalne. Ühelt poolt avaldati arvamust, et ERR peaks tegema “**suuri asju ja põhjalikult**”, ehk siis keskenduma suurtele võistlustele, populaarsetele spordialadele ja tuntud sportlastele (“rahvas tahab näha oma kangelas”). Teisalt kerkis esile seisukoht, et ERR-i rolli peaks muuhulgas olema **spordi populariseerimine**, vaatajaskonna üldine harimine, kasvatuslik funktsioon. See tähendab, et ekraanil või eetris peaksid kõlama ka väiksemate ja/või kohaliku tasandi võistluste tulemused, vähemtuntud aladega tegelejate nimed, noored sportlased. Nõustuti küll, et juba praegu jookseb teleuudiste ajal ekraanil ebavajalik riba “täiesti tundmatute nimedega”, ent samas oli osa vastajaid veendunud, et tunnustuse seisukohast on noorsportlaste ja väiksemate (piirkondade) võistluste tulemuste kajastamine ülioluline. Lõplikule üksmeelele ses küsimuses ei jõutudki.

Vastaja 6: “ETV sport peaks ikkagi keskenduma pigem tähtsamatele asjadele ja tegema neid korralikumalt ja põhjalikumalt. Ei ole mõtet naiste võrkpallist teha 10-minutilisi reportaaže, ja sellest, et seal kuskil Tihemetsas amatöörid tõstsid kangsi.”

Vastaja 2: “See, kas on populaarne või mitte, jäägu kommertskanalitele ja -lehtedele. Nemad korjavad neid klikke ja värke. Aga mina väidan seda, et televisioon kasvatab ka mõnes mõttes spordialade populaarsust. Kui näidatakse teatud spordialasid ETV-st, siis tekib inimestel harjumus vaadata. /.../ Ja ka noortel on vaja, et neid tunnustataks. Kes siis veel kui Eesti Televisioon võiks kanda mingeid tulemusi üle, kui lehed niikuinii seda ei anna, neid see ei huvita. /.../ Tegelikult Eesti Televisioon peaks olema selline koht, kus on võimalik kasvatada neid tulevasi staare ja spordialasid.”

Järgmiseks pani ekspertgrupp paika ja järjestas oma üsna selged ootused sellele, **millest ERR võiks spordikajastuste valikus lähtuda** ja mis peaks toetama riigi ühtset spordipoliitikat:

- 1) Eesti sportlaste esinemine suurtel võistlustel – ükskõik, kas Eestis või mujal – mida ei näidata teistes kanalites, mis ei jõua muul moel siinse vaatajani (Vastaja 8: “*Kõigepealt oma sportlase osavõtt. Ja, ütleme, kasvõi olümpiamängudel võisid olla tagasihoidlikud tulemused, aga mina vaatasin rohkem seda ala, kus oma sportlane osales.*”);
- 2) Rahvusvahelised või üleriigilise huviga võistlused, mis kaasavad kogu riiki (Vastaja 4: “*Kui on ikkagi võistlus, mis kogu riiki kaasab - kas kohalikul või rahvusvahelisel tasandil - siis peaks leidma mooduse selle kajastamiseks. Ei ole võimalik loota, et inimene läheb Antslast Tallinnasse seda võistlust vaatama, või vastupidi.*”);
- 3) Kohaliku tasandi võistlused (Vastaja 9: “*Samas on ka see Kapa-Kohila mingis mõttes oluline. Ta ei pea olema protsentuaalselt võibolla nii suur.*”).

Niisi avaldati väga selgelt arvamust, et prioriteetne valdkond peaks olema **Eesti tipp sportlaste esinemine suurvõistlustel**, olgu siin või võõrsil – eeskätt siis, kui ollakse ise tipus (“no kui suusataja on ikka 40-s ja tagapool...”) ja võisteldakse teiste maailma suursportlaste vastu (“Kui Veerpalu võistleb maailma tippude vastu, siis on okei näidata; kui Mae vastu, siis ei ole okei näidata”). Leiti ka, et pole tähtis näidata terveid võistlussarju, pigem valida välja olulisemad võistlused – näiteks mitte tervet MK-etappi, vaid ainult mõnesid sõite; mitte tervet jalgpalli MM-i, vaid ainult olulisemaid mängu jne (“iluisutamine sellises mahus tekitas spordirahvas palju küsitavusi”). Lähtuma peaks samal ajal **üleriigilisest huvist** ehk sellest, mida n.ö keskmine televaataja – mitte ainult asjassepühendatud – näha tahab (“ETV näitab tundide viisi laskesuusatamise maailmakarikaetappi, aga võibolla Tartust tahaks keegi vaadata näiteks Eesti Korvpalli Meistriliiga veerandfinaali”; “Kanepi mängu vaatavad ka need, kes muidu tennist ei vaata”). Ent siin tuleb mängu juba järgmine alateema, vestluses kõvasti kirgi kütnud diskussioon erinevate spordialade kajastamise määra üle.

Küsimus sellest, kas rahvusringhääling peaks kajastuspõhimõtetes lähtuma spordiala vaadatavusest – **laskma eetrisse juba populaarseid alasid – või** tegutsema hoopis selle nimel, et **väiksemaid ja vähetuntud alasid populariseerida** (“on siiski ka suur osa inimesi, kes pallimänge ei vaata”), liigitus samuti selliste hulka, millele vestluse käigus ühest vastust ei leitud. Ühe arutleja meelest sarnaneb see paljuski küsimusega sellest, kumb on enne, kas muna või kana.

Juba tuntud ja levinud alade eelistamise juures rõhutati, et sellel on **oht mõjuda kommertslikult**: lähtutakse “klikkide arvust”, tehakse spordis sama, mida meelelahutuses teevad “Võsareporter” ja “Tantsud tähtedega”. Kuivõrd muudes teemavaldkondades on ERR-i selge sõnum kommertskanalitest eristumine, siis küsiti, miks peaks spordis teistsugust lähenemist viljelema.

Samal ajal kerkis esile seisukoht, et kõiki alasid võrdselt ei ole võimalik kajastada, sest eetriaega ja rahalist ressursi on piiratud hulk. Mingid valikud tuleb paratamatult teha ning millele muule siis otsustes veel

toetuda kui mitte rahvalikule üldhuvile (“ei saa ju rahvusringhäälingu kraesse lükata kõiki ebahuvitavaid teemasid”). Oponendid seevastu leidsid, et laiemat kajastust peaksid siiski leidma ka need maailmas tipptasemel võistlevad Eesti sportlased, kes esindavad vähemvaadatavaid alasid (nt maadlus, motokross). Kuivõrd grupis osalenute hulgas oli mitmeid alaliitude juures tegutsevaid isikuid, siis kippusid siin liidu huvid isiklikke seisukohti mõjutama ja tihtipeale sekkus mängu ka rahaline aspekt (“miks just need alad on ETV-s – sest sponsor tahab”; “suur osa spordist ETV ekraanil on kinni makstud”).

Ühe lahendusena käidi välja, et vähemtuntud spordialade puhul võiks ülekande või reportaaži asemel näidata kas võistluste kokkuvõtet või tulemused üldisemal moel avalikustada (“las protokoll jookseb ribana all”, “fakti kajastamine, et võistlus toimus”). Samal ajal ei tohiks neid alasid kajastada lihtsalt kajastamise enda pärast, vaid ikka siis, kui “sisu on” ja nii, et need olulisemat ära ei varjutaks. Seega lähtuda tuleks ekspertgrupi hinnangul konkreetse päeva kontekstist, ja kui ülekannetest rääkida, siis võtta arvesse veel, **milliseid ülekandeid teevad teised Eesti vaatajale kättesaadavad telekanalid** ning millised võistlused/mängud/sõidud aasta jooksul veel ees ootavad (“lepingud on ju pikalt ette ära sõlmitud”, “aasta alguses kulutati kogu raha iluuisutamise peale ära”).

Kuigi erinevate alade kajastamise vajalikkuse juurde tuldi vestluse käigus korduvalt tagasi, toodi alateemat kokku võtva järeldusena välja, et hetkeseisuga **puudub selgus** ERR-i spordikajastuspoliitika **eesmärgist**. Esmalt tuleks ekspertide meelest määratleda, kas ringhääling lähtub populaarsuse või võrdsuse printsiibist, ning seejärel oma tegevus selles valguses üle vaadata (“praegu ei tee nad kumbagi”).

Veel üks aspekt, mis vastajaskonna suhtumise alusel kahte leeri jaotas, oli küsimus sellest, millises mahus peaks rahvusringhääling kajastama **tippporti** ja mil määral **rahvasporti**. Enamasti jäi kõlama seisukoht, et nii spordi vaatamise kui sportimise harjumust on võimalik telekraani vahendusel tekitada – kajastades rahvajookse, maratone jm spordi mõistes suursündmusi, mida ERR edukalt teebki, ning seeläbi suunates elanikkonna eluviise (“sellel on rohkem osalejaid kui ükskõik millisel võistlusel Eestis pealtvaatajaid”). Vastulausena aga märgiti, et rahvaspordi kajastamine ülekannete vormis on liiast (“täies mahus Tartu Maratoni ülekanne erutab ainult seda, kes seal ise osaleb”) ning teeb karuteene tippspordile, röövides viimaselt nii eetriaega kui sponsorite raha.

Eetriaaja nappus kerkis arutlejate sõnavõttudes sageli spontaanselt esile, sestap nenditi rahuloluga, et ERR-il on võimalik spordikajastused kahe kanali vahel ära jaotada. Üksmeelne veendumus oli, et uudised, üldhuvitavad ja olulised asjad tuleks tuua **ETV põhikanali ekraanile** ning pikemad ülekanded suunata **ETV 2**-e, kust asjast huvitatu need soovi korral üles leiab (“näiteks soomlastel on YLE 2 väga selgelt rohkem spordile fokuseeritud”). Suurematest ülekannetest tõid vastajad positiivse näitena esile olümpiamängude aegse jaotuse, kus alad, milles Eesti sportlased võistlesid, olid nähtavad ETV-s ja ülejäänud ETV 2-s. Täpsustati veel, et kui hetkel on ETV põhikanal elitaarsema mainega ja ETV 2 “nende kaablikanalite hulgas”, siis lähitulevikus see ilmselt ühtlustub.

Üldisemas plaanis jõudsid spordiekspertid fookusgrupivestluse käigus veendumusele, et **sport ja publik muutuvad ajas** ning ka **uusmeedia kanalid** on taustsüsteemi ümber kujundanud. On oluline, et spordi kajastamine nende muutustega ühte sammu käiks (“kui ta elujõuline tahab olla, siis tuleb muutusi teha”). Sport ringhäälingus peab olema atraktiivne, mobiilne, paindlik (viide Kaia Kanepi mängude ülekandmisele), sest kommertskanalites on see juba meelelahutusele alla jäänud (“esimesena kaotas Kanal 2 ära spordi uudised, siis TV3 takkajärele”). ERR-i ülesanne peaks muuhulgas olema huvi tekitamine, eeskujude loomine ja traditsioonide alalhoidmine. Hea näitena nimetati siin Sloveeniat, kus “perekonnas on sees

spordi vaatamise ja spordis olemise vaim” ja Soomet, kus “kergejõustiku Soome-Rootsi maavõitlusel oli staadionil 43 000 pealtvaatajat”.

Spordisaated ja sporditeemade käsituslaad

Rääkides konkreetsetest spordivaldkonna saadetest, kerkis üles mitmesugust kriitikat **ETV õhtuste spordiuudiste** aadressil. Valdav seisukoht oli, et uudistesaaade ei suuda pakkuda täiendust päeva jooksul juba saadud infole ning katab vaid spordikaugema televaataja infovajaduse. Spordiuudiste suunitlus peaks peale kiire infoedastuse, mida teevad edukamalt ja operatiivsemalt lugematud *online*-kanalid, olema pildi pakkumine päevasündmustele (“peaks kasutama neid relvi, mis neil käes on”), konteksti loomine läbi intervjuude ja arutelude ning sügavama analüüsi pakkumine.

Vastaja 5: “Aktuaalse Kaamera saade lahkab ikkagi päevasündmused läbi risti-põiki. Sinna kutsutakse stuudiosse inimesed ja päevateemad on seal läbi lahatud korralikult. /.../ Aga sport seda võrreldavat tööd ei tee, mida teeb Aktuaalne Kaamera, et ta suudaks üllatada mõne uudisega päeva lõpus.”

ETV sporditoimetuse võiks ekspertgrupi hinnangul ise senisest enam tegeleda **uudiste tootmisega** nagu seda teevad muukeelsed spordikanalid – viimastes suudetakse esitada ka esmakordselt kõlavat infot, mitte üksnes ei korrata mujalt juba läbi käinut.

Ka puudub praegustel telespordiuudistel vastajate meelest olulisimaid kvaliteedinäitajaid, **kiire reageerimisvõime**. Kardetakse pildita uudist ja värsket, äsja reporteri kätte jõudnud uudise ettelugemist paberilehelt. Sel samal põhjusel jõuab info vahel eetrise päeva-paari võrra liiga hilja, kui aktuaalsus on juba minetatud.

Vastaja 6: “Minu silmis on ETV spordi kõige suurem probleem see, et nad ei ole võimelised kiiresti reageerima. Näiteks kui päeval tuleb uudis, et see sportlane siirdus teise klubisse, siis ei ole nad õhtuseks saateks valmis tegema intervjuud, tooma ta kaamera ette, tegema intervjuud ja rääkima taustu. Selle asemel nad võtavad seal mingi NHL-i tulemuse ja loevad ette, mida huviline ammu hommikul on ära vaadanud sealt, kust ta tahab. Sihukest Eesti asja – kiirelt kommenteerida ja tuua taust - selliste asjade tegemiseks pole nad üldse võimelised. /.../ Aga tegelikult sellest tunnen mina kõige rohkem puudust.”

Vastaja 9: “Ja kui sa vaatad hommikuprogrammi näiteks, siis Terevisioon ütles kolm korda, et nüüd Kanepi hakkab mängima, aga tegelikult oli mäng ammu läbi ja nüüd võiks lõpuks tulemuse ka juba poole üheksaks öelda. /.../ Sellist operatiivsust ma pole hetkekski näinud.”

Skeem, millele **ETV spordiuudistesaaate ülesehitus** võiks toetuda; näeb respondentide arvates välja nii: esmalt Eesti sportlaste tippsaavutused rahvusvahelisel tasandil, seejärel olulisemad rahvusvahelised tulemused, siis pehmem persoonilugu mõne võistlusteks valmistuva sportlasega ja viimaks kas meelelahutuslikumat laadi uudis või kohaliku tasandi väiksema kaaluga võistluse ülevaade. **Pühapäevane saade** võiks olla nädalat kokku võtvamat laadi, ent sisaldada sellisel juhul mitte lühiuudiseid, vaid pikemaid kokkuvõtteid ja ülevaateid, mis ei kaota ühe päevaga oma värskust (“kui sul on käes selline aeglane meedia, siis pead sellele saatele vastava formaadi ka valima”).

ETV kui visuaalse meedia esindaja esmane ülesanne võiks olla **pildiedastus**, ent eksperdid lennutasid mitmeid kriitikanooli just uudistesaaate videomaterjali aadressil: uudiste taustaks kasutatakse tihtipeale vana arhiivipilti. Olgugi, et grupp ilmutas mõistmist tehniliste piirangute osas, on need samad vestluses osalenud eksperdid võistluste korraldajana ise selle aspektiga tihtipeale hädas (“tee või võistlus ümber, sest konkreetseks ajaks ei saa kaamerat”) ja teisalt nendivad, et näiteks igapäevased Kultuuriuudised selle sama pildipuudumise sündroomi käes miskipärast ei vaevle.

Vastaja 4: “Ma mõtlen, mida mina nendelt uudistelt ootan. Okei, sealt ei tule analüüsi, ei tule tohutult uudiskünnist ületavat uudist. Aga mida ma tahaks näha, oleks pilti sellest võistlusest. Me saame online-kanalist kätte tulemuse, eks, aga ma tahaks näha ka pilti ja intervjuud selle tulemuse tegijaga. See on see, mida ma tahaks seal näha. Aga kui see taandub sellele, et kaamerat ei ole... Nagu kehavõitu, siis kaob viimane eelis ära.”

Ülekanded ja reportaažid hinnati üldjuhul atraktiivseks ja kvaliteetseks – kuigi lõpuks taandub küsimus taas mitte sellele, kuidas näidatakse, vaid mida näidatakse.

Arutelus osalenutele sümpatiseerivad ETV stuudiod, ekspertintervjuud palliplatsidel ja staadionidel, pildi kiire lülitumine võistlustandrikt kommenteerijateni jne (“tehakse nagu maailmas, midagi pole öelda”). Mõnede **mõtetena käidi välja**, et enne ülekande algust võiks veelgi pikemalt võistlejate, meeskondade, mängijate taustast rääkida (“nagu olümpial tehti”); sportlastest inimlikke persoonilugusid teha; võistluste ajal enam (pealtvaatajate) emotsioone kinni püüda; pallimänge jooksvalt skeemidega täiendada jne.

Spordialade **ekspertide kaasamine** stuudiosse ja aruteludesse on vestluses osalenute meelest äärmiselt tänuväärne samm, mida võiks rohkemgi kasutada (“need on olnud paremadki kui reporterid”). Võrdlusena toodi siin taas välja Soome televisioon, kus palju alaekspertide abi kasutatakse. Ühelt poolt lisab see ülekannetele asjatundlikkust, mis on mitte ainult oluline nõue vaid kogu kajastuse eeldus (“asjatundlikkus peab olema, emotsionaalsus võib olla”) ning teisalt lisab mitmekülgset n.ö koosseisulistest tegijatest sekka. Asjatundjate kaasamise eeldus peaks küll olema asja tundmine (“Eesti-Serbia jalgpallimängu pandi kommenteerima mees, kes pole kunagi kommenteerinud ühtegi otseülekannet ja kes lisaks ei ole ka jalgpallihuviline”).

ERR ja eeskätt ETV **spordiudiste toimetusest** rääkides avaldasid vastajad arvamust, et seegi vajaks pisukest värskenduskuuri. Leiti, et spordikajastuste valik on praegu liialt “toimetuse nägu” – valitakse need alad ja need ülekanded, mis tegijatele endile sümpatiseerivad või milles viimased end tugevalt tunnevad. Valdav suhtumine oli, et kes vaatajatest mõnd ala hästi tunneb, see saab aru eksimustest ja vajakajäämistest, ent tavavaatajat toimetuse tase häirima ei peaks (“kui sa ei tunne seda spordiala nii põhjani, siis ta ei häiri”). Erinevad tegijad on tugevad konkreetsetel aladel, kuid tundmatu spordiala puhul “vette visatuna” võivad jänni jääda. Kuivõrd kõikide alade asjatundjaid värvata ei ole võimalik, tulekski väljast poolt abikommentaatoreid kaasata, või siis panustada töötajaskonna arengusse. Spordiudiste **toimetusse tuleb importida ajakirjandust**, nõustuti üksmeelselt, ja toodi hiljutise kõige meeldivama üllatusena esile Neeme Raua intervjuu Kaia Kanepiga.

Ekspertide meelest peaks ringhääling püüdma **integreerida sporditemaatikat ka teistesse programmiosadesse** lisaks uudistele ja ülekannetele. Eraldi toodi esile spordi pehmema ja inimlikuma poole võimalik kajastamine näiteks sellistes saadetes nagu Ringvaade, Terevisioon, miks mitte ka Töötaja (“sport ei pea alati olema nii tõsine”, “näiteks nagu Mehed ei nuta”). Grupp nõustus, et ka praegu vilksatab sport neist läbi, ent sporditoimetusel ei ole sellega mingit pistmist. Lähenedamine peaks olema süsteemne ja koordineeritud ja see aitaks vabastada spordiudised teatavast survest lühikese ajaga kogu töö ära teha.

Teisest küljest tuntakse selget puudust juba mainitud sügavamate arutelude järele, mille trükiversiooni stiilinäidetena mainiti EPL-i hiljutisi spordivaldkonna arvamuskäsitlusi (autorid Tiina Torop, Harry Lemberg). Loogilise järelduse tõstatas küsimus **eraldi spordisaate vajalikkusest** – sellisest nagu kunagine Spordiprisma. Leiti, et ETV-sse sobiks selline saateformaad valatult.

Vastaja 1: "See võiks olla nädalat kokku võttev saade, aga samas ka mõttetalgud, või noh - erinevate alaliitude ja ajakirjanike vestlus, mitte iga kord üks ja sama."

Vastaja 5: "Kui me räägime sellest, et peab operatiivne olema, siis ma kardan, et see võitlus on juba kaotatud, sest online-meedia katab kõik uudised niivõrd kiiresti ära. /.../ Pigem vaadata selles suunas, et analüüsiv saade, analüüsiv lõik uudistes, meelelahutuslikus programmis kaasata rohkem sportlasi."

Oluline sihtgrupp, kellele ERR spordikajastuste valguses senisest enam mõtlema peaks, on ekspertgrupi sõnusti **noored** – ja mitte ainult noorsportlaste tulemuste kajastamise kontekstis. Olgugi, et noorte huvid ja väärtushinnangud on pidevas muutumises ning sport jääb neis tihtipeale tagaplaanile, peaks rahvusringhäälingu roll olema kaasa aidata – sest üksi ühiskondlike protsesside vastu võidelda ei ole võimalik – spordi populariseerimisele selles sihtrühmas. Seda saab teha läbi järjepideva harimise ("mitte ära unustada seda noort: kasvõi 10 minutit iga päev, aga midagigi"), ajaga kaasas käimise ja "õigete asjade" kajastamise ning läbi eeskujude loomise. Koostööd tuleks teha laste- ja noortesaadete toimetusega, et tuua lapsed spordi juurde juba lasteaiaaegselt.

2. Teine grupp – ERR avaliku huvi kaitsjana

Sihtrühma kirjeldus:

Avaliku huvi ekspertidena käsitleti isikuid, kes on esitanud teemasse puutuvaid seisukohti ajakirjanduses, konverentsil, seminaril vms; või on ameti- või haridusalaselt seotud antud teemavaldkonnaga.

Viidi läbi üks eestikeelne grupp Tallinnas.

Vestluses osalenud:

Vastaja 1: meediaanalüüsi organi esindaja, ajakirjanduse õppejõud.

Vastaja 2: ajakirjanik ja uudistetoimetaja.

Vastaja 3: heategevusliku sihtasutuse esindaja, info- ja meediasuhete valdkonna töötaja.

Vastaja 4: kodanikuliikumise valdkonna esindaja, ajakirjandusliku haridus- ja kogemustaus taga.

Vastaja 5: ajakirjandusvaldkonna instituudi juhataja kõrgharidusasutuses, meediauuringute spetsialist.

Vastaja 6: jurist, teadusmagistrand avalik-õigusliku ringhäälingu õigusliku seisundi valdkonnas.

Vastaja 7: suhtekorraldusspetsialist, endine raadioajakirjanik.

Vastaja 8: sihtasutuse juht, ajakirjanduse iseregulatsiooniorgani liige.

Sihtrühma meediatarbimine

Avaliku huvi vestlusgrupi liikmete meediatarbimine on sarnaselt spordiekspertide omale mitmekülgne kombinatsioon erinevates kanalites pakutavast. Infokasutajad ise ei kurda kanalite paljususe üle sugugi, vaid otsivadki eriilmelisi ja üksteist täiendavaid käsitlusi ühest ja samast teemast. Küll aga käis sellegi seltskonna jutust läbi arvamusalaldus, et need inimesed, kes tööga seoses päevad läbi (eriti sise-) uudistevoo sees istuvad, ei leia enda jaoks õhtusest AK-st enam midagi uut. Kel aga päeva jooksul pole olnud aega meediat jälgida, selle jaoks on uudis ka kell 21 värskes.

Eesti telekanalitest jälgivad antud ekspertgrupi liikmed vaieldamatult kõige enam rahvusringhäälingu programme: rohkem ETV põhikanalit, vähem, kuigi tõusvas joones, ka ETV 2-e. ERR-i telekanaleid kirjeldades ei paigutata neid samasse segmenti TV3 ega Kanal 2-ga, vaid vaadeldakse hoopis võrdluses inglisekeelsete uudiste- ja populaarteaduslike kanalitega (CNN, erinevad BBC kanalid). Viimaste kvaliteedile antakse küll mõnevõrra kiitvamaid hinnanguid, ent ERR mängib selgelt kõrgliigas ("võrreldes teiste Eesti kanalitega paistab ETV tark välja").

Kõige vaadatavamad saated on arutelus osalenute jaoks uudistesaadet. Mainimist leiavad nii varaõhtused, venekeelsed kui viipekeelsed AK uudised, ent enamik vestlejatest sätib end regulaarselt telerite ette õhtuse AK ajaks. Vestluse käigus leiab äramärkimist, et mitut ETV uudistesaadet päeva jooksul vaadata ei ole mõtet, kuivõrd enamasti nende sisu kordub. Üsna üksmeelselt toodi huvipakkuivate saadete nimistus välja Terevisioon, Foorum, Vabariigi Kodanikud, OP! ja Välisilm. Vaadatakse veel dokumentaalfilme, loodusfilme, vähem ka selliseid saateid nagu Osoon, Batareja ja AegRuum. Suuremates peredes sõltub saatevalik sellest, kes parajasti teleka ümber istuvad – sestap puutub nii mõnigi ekspertgrupi liikmetest kokku ERR-i kanalites jooksvate multi- ja lastefilmidega.

Mitme vastaja jaoks on olulisim infokanal **internet**. Mõni ammutab sealt pea kogu oma infovajaduse; teise jaoks on internet alternatiivne valik hetkel, mil tele ega raadio juurde parajasti ei pääse (nt töölaua taga istudes või kui mõni pereliige vaatab parajasti muud saadet); kolmanda jaoks täiendavad erinevad meediumid üksteist (“vaatan teleuudiseid ja samal ajal loen internetist selle teema kohta juurde”).

Raadiokuulamise harjumus erineb taas inimeseti. Valdava muustrina võib siiski välja tuua, et ekspertgrupi liikmed kuulavad raadiot kas autos tööle-koju sõites (uudised, hommikuprogrammid, ajalehtede ülevaated) või siis, kui raadiost tuleb mõni konkreetne huvipakkuv saade – viimast enamasti nädalavahetusel. Harvem toodi välja ka, et kuulamine on mitte saate-, vaid saatejuhikeskne (kuulatakse mõnd lemmikautorit, nt Jaan Elgula, David Vseviov).

Erinevatest **raadiokanalitest** leidis vastajaskonnas enim Kuku-raadio sõpru, seda eeskätt vestlussaadete tõttu; aga ka Vikerraadio ja R2-e jutusaateid kuulatakse regulaarselt. Keskpäevatund, Olukorrast Riigis, Välismääraja ja Rahvateenrid jooksid läbi pea iga arutleja “menüüst”. Mõnel juhul võrreldi osasid arutelusaateid küll Võsareporterit tasemega või peeti nende jälgimist suisa halvaks harjumuseks, ent sellegi poolest saavad need kuulatud.

Positiivsete näidetena heast ajakirjandusest nimetati Kuku-raadio saateid nagu Vanamehed Kolmandalt, Külaline, Kukuv Õun, Meretund ja Maatund.

Vastaja 1: “Kuku raadio algne idee oli näidata, et avalik-õiguslik sisu on võimalik ka erastruktuuris. Paljudes detailides on see laiali valgunud, aga Kuku selles mõttes on fenomen.”

Vastaja 5: “Meretund ja Maatund on jumala kaifid saated. Need on minu jaoks selline nagu armsalt vanaaegne ajakirjandus. Hubert Veldermann ja Madis Ligi teevad sellist imelist vana aja ajakirjandust.”

Kõige hävitavama hinnangu osaliseks said need raadiosaated, mis on seotud kuulajate telefonikõnede vastuvõtmisega: Vox Populi, Vinguviul (“nagu Delfi kommentaarium, ainult häälega”).

Avalik-õigusliku tähendus ja roll

Avalik-õigusliku institutsiooni tähendus seostus vastajate grupil peamiselt kahe olulisema märksõnaga: **kohustus vastata avalikule huvile** või avalikele ootustele, ning **avalik rahastamine**.

Ideaaljuhul tähendaks see, et “kes maksab, tellib muusika”, see tähendab Eesti elanikkond – ja just eestimaalased, mitte ainult eestlased – peaks saama programmi koostamises kaasa rääkida. Üksmeelselt nenditi aga, et tegelikkuses see päris nii toimida ei saa. Avalik-õiguslikku kanalit **ei tohiks segamini ajada rahvakanaliga** (vt äsjamainitud Vox Populi ja Vinguviul) ning kõigile avatud diskussiooni asemel peaksid erinevate gruppide seisukohti edasi andma nende rühmade esindajad. N.ö rahva maitsest lähtudes kerkib esile oht muutuda kommertslikuks, nagu tõdeti spordiekspertidegi grupis. ERR-i kohus peaks olema kajastada ka vähempopulaarseid teemasid, mis siiski avalikku huvi teenivad, ent mida kommertskanalid endale rahalistel põhjustel lubada ei saa.

R7: “Avalik-õiguslik ringhääling teeb maksumaksja raha eest täpselt nii, nagu ta ise õigeks peab, seda, mida raha eest tegemine tihtipeale ära ei tasu. Ja seejuures on tal ka mingisugune ülesanne hoida Eesti rahvas Eesti rahvana, nii palju kui see on võimalik kommunikatsiooni abil.”

Niisiis peaks ERR keskenduma vajalikule, mitte kasu(m)likule ning teemade valikul ning saadete ja programmide koostamisel **lähtuma ühiskondlikult olulisest**, mitte sellest, mis äriliselt tulus. “Reitingute

tagaajamine” pälvis üsna kriitilisi kommentaare (“kui ikka Pealtnägija kukkus top 10-st välja, oli suur jama”), kuigi samal ajal mõistetakse, et poliitikute jaoks, kelle käes rahakott, on vaatajanumbrid olulised.

Järgmiseks palusime ekspertgrupil hinnata, **kuidas saab ERR hakkama oma rolliga** avalike huvide kaitsjana. Kuivõrd ühtne määratlus, mille alusel sellist toimetulekut mõõta, puudub, siis lähtuti vastustes subjektiivselt arusaamast ja asetati ERR võrdluse saamiseks erinevatesse kontekstidesse.

Valitsev suhtumine oli, et **Eesti kommertsmeediaga võrreldes** ei saa ERR-ile suurt ette heita: Pressinõukogusse laekub viimase kohta kaebusi harva, korrespondentidevõrgustik on lai ja erinevad teemad ning vaatenurgad enamjaolt kaetud.

Nagu eespool mainitud, paigutatakse ERR tegelikult aga samasse kategooriasse hoopis koos **välismaiste telekanalitega** – näiteks soomlaste ja brittide omad – ning selles võrdluses jääb kodumaine tegija teistele alla.

Hinnangute andmisel võeti arvesse ka rahalist aspekti. TV 3 ja Kanal 2-ga võrreldes andvat suurem eelarve ERR-ile eelise toota paremat programmi; väliskanalitega võrreldes seadvat aga piiranguid (“arvestades kui vähe raha neil võrreldes Soome või brittidega on, siis saab loomulikult hästi hakkama”).

Üldhuvid ja erihuvid; alaesindatud grupid

Esimese spontaanse seosena küsimusele üldhuvide või erihuvide domineerimisest, kerkis esile sport – täpsemalt jalgpall, iluuisutamine ja nende selleaastane erakordselt suur maht rahvusringhäälingu programmides, mis seati väga selgelt küsimärgi alla.

Sügavam arutelu tekkis aga sellel teemal, mil määral on rahvusringhäälingu programmides kaetud **mitte-eestlaste huvid**. Venekeelne elanikkond on ERR-is alaesindatud ja mitte ainult sihtrühmana, kellele saateid suunata (ainsaks erandiks Raadio 4) vaid ka sihtrühmana, kellest rääkida.

Vastaja 7: “Tantsusaade on palju kõvem integratsiooniprojekt kui mingi üksik vestlussaade ETV 2-s. Tuleb välja, et mingid täiesti normaalsed noored venelased on, kellega Kanal 2 vaataja vaikselt harjub. See on avalik-õigusliku ülesanne. Avalik-õiguslikus ainult krimiuudistes õnnestub näha, et Eestis on venelasi ka.”

Vastaja 4: “Vaadates, kui meeleheitlikult on ETV näinud vaeva, et eestlased neid vaataks... Kui palju nad pühendavad ressursse meelelahutusele. Ja samas venelastega mitte midagi, see on mäge. /.../ Ma kindlasti ei vastandu meelelahutusele, aga võibolla on seda liiga palju. See ei vasta avalikule huvile.”

Vene keel ei peaks kõlama üksnes üksikutes saadetes, mida vaataja üles ei suuda leida, vaid puudu on **terviklik kakskeelne kanal koos subtiitritega** (“selle puudumine on strateegiline viga”). Subtiitreid seejuures peaks olema võimalik valida ka mõnes muus keeles (“digi-tv tehnilised võimalused on täiesti kasutamata”), sest ühestki ERR-i kanalist ei ole arutlejate meelest praegu võimalik saada ka näiteks inglisekeelset kokkuvõtet. Eestis elavast muu-, mitte ainult venekeelsest, kontingenti käsitleva formaadi hea näitena nimetati Kuku-raadio saadet Neljas Eesti (“näidata seda, et eestimaalasi on palju rohkem”).

Teine segment, mille esinemissageduse ja –vormiga ERR-is avaldati rahulolematust, on **maaelu**. Küsimus on just nimelt ka kajastamise vormis, mis värvika kirjelduse kohaselt toimub praegu stiilis “linnahärrasmees

läheb külvikute vahele kondama”. Puudu olevat arusaamine sellest, mida edasi püütakse anda, mistõttu kukub tulemus välja koomiline ja sugugi mitte veenev.

Erinevate **Eesti regioonide** pildilolek sõltub vestlusgrupi meelest puhtalt reporterite olemasolust. On teatud piirkonnad, millest kuuleb igapäevaselt – Ragnar Kond räägib Valgast, Olev Kenk Paidest ja Ago Gaškov Ida-Virumaast – mõnedest teistest aga üldse mitte. Kaetus on selgelt laiem kui Eesti erakanalite puhul, kuid mõõdupuuks võetakse ERR-i puhul hoopis BBC Regional.

Kolmas elanikkonnagrupp, kes vestlejate meelest ERR-i programmis tähelepanuta on jäänud, on – nagu spordivaldkonnagi puhul – **noored**. Lastesaated on teleprogrammidesse tugevana naasnud, ent noortel pole, mida vaadata. Seejuures “noored ei võrdu ainult muusika” (“neil on nii spetsiifiline muusikamaitse, et selle leiavad nad ise üles”), valik võiks olla märksa laiem: populaarteaduslikud saated (stiilinäited Discovery Mythbusters või brittide Brainiacs – “naudinguga ja natuke üle vindi”), mängud, võistlused jms. Olulise aspektina märgiti ka, et noorte kaasamine auditoriumi hulka ei peakski käima ainult läbi konkreetsete saadete, vaid üldisel tasandil **harides, asju selgitades, konteksti juurde pakkudes**, nagu seda – küll ainult ühe saate raames – teeb edukalt näiteks Välisilm. Tähtis on süsteemne lähenemine: “episoodidega ei saavuta midagi, neid asju peab pidevalt üleval hoidma”.

Vastaja 5: “See on jällegi erinevate sihtrühmade ja vaatajaskondade küsimus, aga mõni asi, mis keskmisele ETV vaatajale - kes on eelduspäraselt pisut kõrgemalt haritud - tundub liiga lihtsana, on mõnele teisele sihtrühmale hädavajalik. Kus meil seadused sünnivad ja kõik muud asjad. Sest neid asju näidatakse ka uudistes, aga võetakse hästi palju eelduseks, et intelligentne inimene vaatab, ta nagunii teab.”

Vastaja 1: “Kanal võiks endale auditoriumi kasvatada.”

Mis puudutab erinevate **finants- ja poliitgruppide** poolset programmide survestatamist, siis leiti, et ERR on suutnud jääda küllalt tasakaalustatuks ning mingeid olulisi mõjutusi “vähemalt välja ei paista”. Finantstoetajate pilli järgi käib vastajate arvates tants hoopis tõenäolisemalt erakanalites, kus raha võib suunata huvisid.

Siiski häirib ekspertgruppi raha ja programmidega seoses tugevalt **sõltumine fondide ja sihtasutuste rahastamisotsustest**: kui vastav organisatsioon (Puuetega Inimeste Koda, Mitte-eestlaste Integratsiooni Sihtasutus, Sotsiaalfond, EAS vms) raha ei eralda, siis võivad puuetega inimesed, mitte-eestlased, vähekindlustatud elanikud, noored ettevõtjad või näiteks loodussaated ekraanilt hoopis eemale jääda. See omakorda toidab **projektipõhist lähenemist** (“kui raha saad, siis teed”) ning õõnestab ühtlase, püsiva ja jätkusuutliku, kõikide gruppide huve esindava programmi olemasolu. Samuti tekkis vestluses osalejatel küsimus, mis on siis see, mida ERR teeb oma põhiressurssidest – kas kõigest Briti krimisarjade sisseostmine või ka omasaated.

Milliseks on ERR muutunud?

Arutledes selle üle, mis on rahvusringhäälingus ja milliseks on rahvusringhääling viimasel ajal muutunud, tuuakse välja kaks mõneti vastandlikku omadust: ühelt poolt **sügavus**, teisalt **meelelahutuslikkus**. See viitab asjaolule, et valik – eeskätt televisioonis – on muutunud mitmekülgsemaks. Iga “tele” on olnud oma juhi nägu, ütlevad arutlejad, ja lisavad, et käekiri on maitse küsimus.

Kõige sõbralikuma tagasiside osaliseks saab **ETV 2**: sealsed dokumentaalfilmid, “vanad asjad”, teatriõhtu, lastesaated. Enam ei ole vahet, kas vajutad puldi peal numbrit 1 või 2, hea asjani jõuad ikka, selgitatakse. ETV 2 saateid tuleks ekspertgrupi meelest põhikanalis veelgi enam tutvustada ja vaatajaid sinna suunata.

Vastaja 1: “ETV2 on ennast kuidagi paika loksutanud ja see kontseptsioon mulle päris istub, mis neil praegu on.”

Arenemisruumi nähakse **digi-tv** võimaluste rakendamises ja praegu veel tagasihoidliku **online-portaali** ülesehitamises. Interaktiivsust saaks lisada juba mainitud mitmekeelsete subtiitrite kaudu; samuti tuuakse Suurbritanniast hea eeskujuna välja nn. punase nupu süsteem (“*push button for more information*”; “anna inimesele võimalus minna edasi selle materjali juurde, mille sa oled juba niikuinii korjanud”). Oluline samm kaasajastamises on veel erinevate meediumide omavaheline sidumine (“loe edasi internetist”).

Vastaja 4: “Omavahel integreerivad nad praegu ainult kokkuhoiu tättu. Vaatad Terevisiooni ära, paned raadio käima ja kohe see intervjuu tuleb ka raadios, mida kaks korda telekas juba lasti.”

Sisulise poole pealt oodatakse saatetegijatelt nii teles kui raadios rohkem viitsimist pühenduda, kuivõrd see aspekt on otseselt seotud **tasakaalustatuse ja igakülgse** aspektiga. Kui kommentaari annab alati üks ja sama “valvepsühhaater” või “valvepolitoloog”, siis ei saa paraku kummastki aspektist juttu olla (“ei viitsita mitme allikaga rääkida”). On oluline, et ei satuks ohtu n.ö vastaspoole ärakuulamine, sest avalik-õigusliku ringhäälingu kohus on arutlejaskonna meelest leida eetriaega kõikidele osapooltele ja anda kuulajale-vaatajale mõista, et alati ei peagi valima, kelle poolt olla.

ERR-i roll muutub koos ümbritsevaga. Tele ega raadio ei kao kuhugi, kuid ümberkorraldusi tuleb lähenemisviisis teha. **Klassikaline televisioon** liigitatakse vestluses osalenute poolt **ajalooks**: üha enam peaks pakkuma analüüsi, looma konteksti, seletama lahti, sest alati on inimesi, kel pole aega, kes ei taha ega oska asju ise üles leida – ja on teemasid, mida saab pildi abil paremini seletada (“tele loob fooni, kes olemas on – Riigikokku ei saa inimene, kes sotsiaalmeedias on, kuid teles pole”).

Vastaja 1: “Siin on küsimus tegelikult ka ajakirjandusmeisterlikkuses, sest enamik teemasid ei ole ju päevakajalised. Minu meelest ongi häda, et uudistesaadet tihti kipuvad väga rangelt päevakajaliseks minema ja siis mingi pooleteist-päevane asi ei ole enam üldse uudis. Tegelikult on asi selles, kuidas saatejuht teema ära kontekstualiseerib ja kuidas ta selle oluliseks teeb, ning kuidas ta selle kuulaja ja vaataja jaoks niimoodi esitab, et neil tekib selle vastu huvi, kuigi see ei ole nende jaoks võibolla maailmarevolutsiooni küsimus.”

Soovitus on ühene: tuua rahvusringhäälingusse tagasi vana head ajakirjandust ja saatejuhte, kes toodavad reaalselt sisu, mitte ainult ei “räägi oma aega täis”.

3. Kolmas grupp – ERR-i programmide roll vene rahvusest meediatarbijate seas

Sihtrühma kirjeldus:

Kolmanda sihtrühma moodustasid vene keelt emakeelena kõnelevad meedia tavatarbijad.

Viidi läbi üks venekeelne grupp Kohtla-Järvel.

Vestluses osalenud:

Vastaja 1: naine, kultuurikeskuse osakonna juhataja.

Vastaja 2: mees, õppejõud kõrgharidusasutuses.

Vastaja 3: naine, gümnaasiumi huvijuht.

Vastaja 4: naine, majandustudeng.

Vastaja 5: naine, töötav pensionär.

Vastaja 6: naine, invaliidsuspensionär.

Vastaja 7: naine, õmbleja.

Vastaja 8: naine, sporditreener.

Vastaja 9: mees, tegutseb ärivaldkonnas.

Vastaja 10: naine, insener.

Sihtrühma meediatarbimine

Vene vastajate igapäevane info tuleb erinevatest meediumitest. Kes töötab arvutiga, selle peamine uudisvoog tuleb **internetist**. Kes veedab palju aega autos või siseruumides, selle tegemisi saadab **raadio**. Kodus mängib "taustaks" **televiisor** ("vaatan telekat kodus seljaga, sest peamiselt olen arvuti taga"), kõrvu kikitatakse näiteks **uudiste ja arutelusaadete** peale. Vastavalt individuaalsele huvialale pööratakse kõrgendatud tähelepanu näiteks kultuuri-, spordi- või majandusuudistele. Erinevate telekanalite uudistesaadeteid vaadataks ehk sagedaminigi, kui need ei oleks eetris **kattuval kellaajal** ("Eestis on nii vähe venekeelseid saateid – pole vaja, et need veel omavahel võistleksid").

Filme vaadatakse vähem, kuigi oma südamlikkuses sümptatiseerivad osadele arutlejatest vanad vene-aegsed filmid ("kaasaegset saan vaadata internetist endale sobival ajal").

Üsna oluline infoallikas on veel **pabermeedia**, s.h kohalik.

Konkreetsetest kanalitest ja saadetest rääkides toodi positiivse näitena välja **Raadio 4** oma inforohkuses ja tõsiseltvõetavuses ("joon igal hommikul köögis kohvi ja kuulan Eesti uudiseid vene keeles", "kuulan autosõidu ajal", "seal on huvitavad saated, näiteks loetakse novelle ette", "värsked uudised iga poole tunni tagant", "kõige informatiivne venekeelne raadiojaam – teised on meelelahutuslikud", "ainuke informatiivne kanal vene keeles"). Mõnede meelest on sellel siiski pisut "vanaemade raadio" maine küljes ("Sky Radio on noortele, Narodnoje Radio emale-isale, Raadio 4 vanaemale"): siit saavad teavet need, kes internetis "ei istu".

Raadio 4 saadetest on vestlejatele tuttavad Päevakaja, põgusalt Tipptund, Kohtumine Peaministriga, hommikuprogramm ja veel mõned (“saade Eesti linnade kohta”; “saade sellest, mida teha ja kuhu pöörduda välismaale töötama minnes, on lausa eluliselt vajalik”).

Sümpaatse ja kuulatava **saatejuhina** kerkib mitmel korral esile Ivan Makarovi nimi, ajas tagasi vaadates aga Urmas Ott. Meenuvad veel sellised tegijad nagu Tamara Kalantar, Aleksander Zukerman, Lidia Golovataja. Ivan Makarovi isiku küsimus tekitab lausa pikema diskussiooni meeldimisest ja mittemeeldimisest, suhtumised jagunevad kaheks (kriitikud: “sisu on kuhugi ära kadunud”).

Nii nagu avaliku huvi fookusgrupis, rõhutati ka siin, et kõige vastumeelsemad on need raadiosaated, kus võetakse vastu kuulajate telefonikõnesid (nt Narodnoje Radio – “sellised kõõgilaua tasemel jutud”).

Kokkupuuted ERR telekanalitega on mõnevõrra juhuslikumad: mõni vestluses osalenu vaatas varem **Unetust või keeleõppesaateid**, mõni jälgis põhikanalit **jalgpalli MM-i** ajal, et näha mängude täisülekandeid. Praegu vaadatakse võimalusel eeskätt **AK uudiseid**, saatest **Kolmnurk** oli põgusalt kuulnud vaid üks respondent. Vandekohus ja Batareja meenuvad mõnele vastajale, ent nende teravus jäävat tugevate saatejuhtide puudumise taha.

Tele mängib teiste meediumite kõrval endisel olulist rolli (“kõik ei jaks enam ajalehti osta”) ja mitmed kinnitavad, et vaataksid venekeelset AK-d meelsasti, kui see oleks eetris **ka mõnel hilisemal ajal** kui kell 19.30 (“mu ema suvel paneb jooksu juurviljaajast, et jõuda kuulama AK-d”).

Vastaja 3: “Eesti Televisioon vaatan harva. Eelmisel aastal vaatasin pidevalt, kui oli keeleõpe.”

Vastaja 8: “Mulle meeldivad kakskeelsed saated nii teleris kui ka raadios, nii eesti kui ka vene keeles, sest siis on mitmeid, kahetisi arvamusi.”

Vastaja 4: “Ma olen venekeelses AK-s väga pettunud, sest miks kuulata, milline lehm võitis mingi konkursi.”

Vastaja 10: “Seda näidatakse vaid üks kord päevas. Aga näiteks mind pole kodus sel hetkel, siis kõik, enam ei näe.”

ETV 2 kanalina ei ole vastajaskonna teadvuses kinnistunud (“minu jaoks tundmatu kanal”). Pigem teatakse üksikuid telesaateid kanalist eraldiseisvana, ja neidki – v.a AK-uudiseid, mille regulaarsus on kujunenud teatavaks harjumuseks – vaadatakse siis, kui neile peale juhtutakse.

Venekeelse meediatarbija ootused

Vene grupis osalenute jaoks on äärmiselt oluline, et **eesti- ja venekeelsetes kanalites jagatav info oleks üks-ühele kattuv**. Nuriseti, et nii AK, Postimees, Põhjarannik/Severnoje Poberezje kui veebiportaaliid kajastavad erisisulisi uudiseid eesti ja vene auditooriumile.

Põhjus, miks see nii on, jääb meediatarbijale arusaamatuks ja tekitab millestki **olulisest ilma jäämise tunde** (“eestikeelsed uudised kestavad minutites kauem kui venekeelsed”, “mida vähem infot, seda lihtsam on inimestega manipuleerida”). Kõik osalejad kinnitavad, et kui tahta saada tõest infot Eestis tegelikult toimuvast, tuleks sellel, kes vähegi keelt mõistab, jälgida hoopis eestikeelseid uudiseid – olgugi, et emakeeles on lihtsam ja kiirem orienteeruda. Venekeelsed uudised peaksid aga olema sama pikkuse, sisu ja kvaliteediga kui eestikeelsed.

Vastaja 1: "Pidevalt räägitakse integratsioonist, aga miks me saame erinevat informatsiooni? Seepärast polegi meil integratsiooni!"

Vastaja 8: "Erinevused infos on väga suured ja inimesed arutavad seda omavahel."

Vastaja 2: "Ma arvan, et ma saan aru, miks see niimoodi on: aga miks üldse venelastel seda vaja teada? Selline suhtumine."

Teisalt avaldas osa arutlejad **kahtlust Eesti uudiste usaldusväarsuse ja neutraalsuse** suhtes: "seal on kõik Ansipi uudised"; "täna uudistes teatati, et meil on kriis lõppenud"; "selle kohta räägitakse juba anekdoote!". See võib olla põhjus, miks pööratakse vene telekanalite (nt Venemaa 1, ORT) või PBK poole. Samas on olukord skisofreeniline, kuna mitmete hinnangul ei saa PBK-st või 3+-st jällegi adekvaatset infot Eestis toimuvad kohta. Ja kuigi ka vene kanaleid kuulatakse-vaadatakse, siis Venemaa suunalt tulevaid uudiseid Eesti kohta usaldatakse veel vähem ("räägivad seda, mida ei ole olemas", "vahel on isegi häbi"). Seega Eesti uudistest otsitakse sisulist **teavet selle kohta, mis riigis toimub** ("mis seadus võeti vastu Toompeal", "mida teevad need, kelle oleme valinud Riigikokku").

Ühelt poolt peaks see teave olema seotud poliitikute ja poliitiliste otsustega, aga mitte ainult. Täpselt nagu teisteski uuringu käigus läbi viidud fookusgruppides, tõstatus ka siin **küsimus noortest**. Vene vestlusseltskond tõdes, et ida-regiooni lapsed ei tunne Eesti kaasaegset muusikat ("me teame ORT staare, aga siinsetest võibolla ainult Padarit"). Võimalikud maitseerinevused ei peaks olema takistuseks, ning kultuuriline ja kunstiline integratsioon ei peaks puudutama ainult noori.

Vastaja 1: "Teate, mõnikord on vaja anda proovida, selleks et see meeldiks. /.../ Eesti noored näiteks käivad palju üritustel, on valmis ka kaugemale sõitma ja need bändid üles otsima. Need bändid on sama populaarsed eestlastele nagu vene omad venelastele. Aga võib olla samamoodi meeldiks need ka venelastele."

Vastaja 3: "Ka on huvitavaid Eesti kunstnikke, aga ei tea neid lapsed, ei tea ka mina. /.../ Mulle näiteks meeldiks Elmo Nüganeniga intervjuud kuulata, aga ma ei tea, millega ta praegu tegeleb, ei tea..."

ERR-i teleprogrammides jookseb saateid ja saatesarju, mille vastu vene publikul võiks huvi olla. Paraku **ei leita** neid praeguse korralduse juures **üles**: kui ETV-s või ETV 2-s on eetris mõni venekeelne saade, siis kaob see lihtsalt teiste vahele ära.

Vastaja 3: "ETV 2 vaatan harva. Kui on olemas venekeelsed saated, siis reklaamige neid, palun – ma jätan meelde ja vaatan kindlasti. Sest me ei ole harjunud jälgima Eesti programme."

Mõistlik koht venekeelseid saateid – näiteks sedasama Kolmnurka – tutvustada on Raadio 4. Sarnase "ristsoovitamise" ettepanekuid tegi mäletatavasti ETV 2 tutvustamiseks ka avaliku huvi ekspertgrupp, oluline on vaid igale sihtrühmale sobiv väljund leida .

Läbinisti venekeelsetest saadetest vestlusgrupp nii väga puudust ei tunnegi. Võibolla seetõttu, et vene kanalitest jookseb neid kätte piisavas mahus; võibolla seepärast, et tahetakse teada, mis on siis see salapärase teave, mida eesti vaatajatele jagatakse ja vene omadele mitte. Optimaalne lahendus oleks **eestikeelsete saadete varustamine subtiitritega**. Selle kiitsid ka vestlejad ühehäälselt heaks, kinnitades, et nii ei oleks vaja üksikuid vene vaatajale arusaadavaid saateid kahest programmist välja otsida – ehk tekiks

isegi Eesti kanalite vaatamise harjumus? – ning säiliks võimalus keelt kuulata/õppida. Saadete sünkroontõlkimine koos teksti pealelugemisega ei osutunud kuigi populaarseks lahenduseks. Sellisel moel võiks venekeelsele auditooriumile kättesaadavaks teha näiteks erinevad **debati- ja vestlussaadet**, millest praegu puudust tuntakse (“kui ma tahan praegu debate vaadata, siis vaatan RTL-i”).

Subtiitrite kasuks räägib ka asjaolu, et ehkki hinnatakse eestlastest intervjueritavate püüdlust vene keeles kõnelda ja seda võetakse kui austuse märki (“kui on kasulik osata, siis osatakse”), siis on poliitika näiteks piisavalt keerukas teema, et inimene, kes end emakeeles ei väljenda, võib lõppeks hoopis **arusaamatuks jääda** (“mõte läheb kaduma”, “inimene tunneb end paremini, saab väljendada ja seeläbi ka rohkem öelda”).

Miks mitte kasutada integratsiooni ja keeleõppe otstarbel eestikeelseid subtiitreid siis juba ka vene keeles toodetud saadatel. Ehk saaks nii ka eestlased venekeelsest elanikkonnast ja selle olemusest paremini informeeritud, loodavad vastajad.

Kas venekeelset sisu on vaja?

Hinnang Eesti venekeelse elanikkonna – ja isegi Ida-Virumaa – infovajadusele ei ole ühene. Mida idapiirilt Tallinna suunas, seda enam tuntakse end kuuluvat Eesti uudiste infovälja ja **tuntakse puudust** vastavasisulise adekvaatse teabe järele. Ida-Eesti **ei ole täielikult vene meedia “mõju all”**, ent kuivõrd keeleoskus pole alati tasemel, siis eestikeelsetest saadetest ei piisa. Mitte-eestlaste arvestamist ringhäälinguprogrammide koostamisel peetakse strateegilise tähtsusega küsimuseks ja austuse väljenduseks. Vene meediatarbijat **ei tohiks alahinnata**, pakkudes talle vähemat, ülevaatlikumat, lühemat.

Vastaja 1: “Esitaks mõelgem sellele, kuivõrd oluline on meie riigile, et vene elanikkond oleks teavitatud. Kui Eesti riik arvab, et vene elanikkond ikkagi on ühiskonna osaks, siis peaksid venekeelsed saated olema kõrgetasemelised. Venelased peavad teadma Eestit seestpoolt, mitte üksnes nn kõõgitasemel.”

Sisu peab samal ajal olema piisavalt huvipakkuv. Venekeelsel meediatarbijal on võrdluseks kõrval vene kanalid oma võimsate stuudiote, intensiivsete saatejuhtide ja kiire ülesehitusega diskussioonidega (nt Vremenne Dostupen). Nende kanalite vaatajal jääb aga vajaka **Eesti elu puudutavast debatist** (nt kunagine Russkij Vopros – “umbes 7 inimest diskuteerisid erinevatel Eestiga seotud teemadel, igasugused küsimused oli tõstatatud ja positsioonid poolt ja vastu”). Teisalt oleks vaatajaid **kvaliteetsel meelelahutusel** (“Eesti kanalites on hea kvaliteediga USA filmid, seda ma vahel kadestan”).

Vestluse lõpus kerkib esile seisukoht, et **paarikümne aasta perspektiivis** ei ole venekeelset sisu ERRI programmides ehk enam vaja, sest selleks ajaks on eesti keele oskus tõenäoliselt ühtlustunud. Selline lähenemine kogub nii poolt-kui vastuhääli – leiti, et ka emakeelse info tarbimise võimalus peaks alaliseks jääma – ent üksmeel valitseb selles osas, et praegu ja lähitulevikus on vene keel rahvusringhäälingus selgelt aktuaalne (“kas on mõtet lihtsalt kaotada 342 000 inimest auditooriumist?”).

KOKKUVÕTE JA JÄRELDUSED

Oktoobris 2010 viis sotsiaal- ja turu-uuringute firma Saar Poll OÜ läbi kvalitatiivuuringu ERR programmide ülesehituse ja sisu küsimustes. Järgnevalt on uuringutulemuste alusel välja toodud kõigi kolme grupivestluse peamised järeldused.

Esimene grupp – spordi kajastamine ERR-i programmides

- 1) ERR spordiuudiste saadatel peaks senisega võrreldes olema selgem struktuur ning uudiste väärtustamise põhimõtted, uudiste tähtsusjärjestus. Prioriteediks peaksid olema Eesti uudised (Eesti sportlased maailmas + nende võitlused Eestis). Praegu edastatakse liialt palju Eesti vaataja jaoks psühholoogiliselt kaugete sündmuste uudiseid, näiteks välisriikide võitluste tulemusi, millest huvitujate arv on väga väike. Spordiülekannete osas võiksid prioriteetsed olla need spordialad, mis omavad suurimat vaatajaskonda, kuid teisalt ka alad, mida oleks vaja suuremat tuge. Valikud võiksid muutuda vastavalt sellele, milline on Eesti sportlaste staatus teatud aladel maailmas. ERR peab arvestama asjaoluga, et tegu on ainsa Eesti teleprogrammiga, mis annab eetrisse spordiuudiseid. Taoline dominantpositsioon kohustab.
- 2) Spordi teema ei tohiks olla ainult uudistesaadete pärusmaa, vaid kajastustel peaks olema oma koht ka teist tüüpi saadetes. Seega, sport kui teema peaks olema kajastatud komplekselt. Vajadus oleks ka nädala kokku võtva analüütilise spordisaate järele.
- 3) ERR spordisaated peaks senisest rohkem tähelepanu pöörama asjatundlikele kommentaaridele, taustsüsteemi selgitamisele. Iseäranis ETV spordisaated ei tohiks olla n.ö lihtsalt tulemuste edastajad (sellega saavad veebikanalid paremini hakkama), vaid lisainfo pakkujad: intervjuud, kommentaarid, analüüsid.
- 4) Tõsta saadete kompetentsust, kutsudes senisest sagedamini mängu ja võistlusi kommenteerima spordispetsialiste.
- 5) Suurendada spordiuudiste operatiivsust, mitte oodata õhtuste uudiste aegu.
- 6) Spordiülekandeid teha valdavalt neist võitlustest, kus osalevad Eesti võistlejad.
- 7) Eesti Raadio spordisaated on spetsialistide jaoks kolinud autosse, see on taust. Spordiülekannete jälgimine raadio vahendusel on praktiliselt olematu.
- 8) ERR peaks sporditeematika kajastamise kontseptsiooni läbi vaatama järgmisi asjaolusid arvestades:
 - a) Veebiportaalide roll (praegu operatiivseim infokanal);
 - b) Raadiokanalite roll (näiteks, kuivõrd on mõttekad spordiülekanded? Võib-olla peaks suurenema Eesti kohalike võistluste edastamise roll, mis tõstaks noorportlaste huvitatust vms);
 - c) Väliskanalite roll (milliseid ülekandeid edastab näiteks Eurosport ja kas on mõtet dubleerida?);
 - d) Sporditeematika kajastamise operatiivse ning analüütilise rolli vahekord.

Teine grupp – ERR avaliku huvi kaitsjana

ERR on suhteliselt hästi toime tulnud oma avalik-õigusliku rolliga Eesti meediamaastikul ja viimaste aastate jooksul on programme kenasti välja arendatud. Paralleelselt eksisteerib kaks tendentsi: programmide sisus leiab aset ühelt poolt süvenemine ning teisalt on kasvanud kvaliteetse meelelahustuse osa.

Nii raadio kui ka teleprogrammid on küllaltki hästi leidnud oma sihtauditoriumid ning suurem osa olemasolevatest sihtrühmadest on programmidega ka kaetud.

ETV ja ETV 2 on üksteist täiendavad ning ETV 2 on saamas täisväärtuslikuks programmiks. ERR on oma lähenemiselt võrreldav meie põhjanaabrite Yle ning brittide BBC tegutsemisprintsipidega. Suurim erinevus seisneb nii materiaalse vahendite kui ka vaimse kapitali suuruses.

Sellele vaatamata eksisteerib mitmeid probleeme, mis vajaksid sekkumist:

- 1) Teatud sihtgrupid ei ole korralikult kaetud, eelkõige noored ja mitte-eestlased. Teemaatilisel on nõrgalt esindatud maaelu ning regionaalne katvus on ebaühtlane.
- 2) Programmpoliitika liigne sõltuvus fondidest ja sihtasutuste rahastamisest. See loob aluse projektipõhiseks programmpoliitikaks, mis aga ei teeni avalikke püsihuve.
- 3) ERR kasutab liiga vähesel määral ära digitelevisiooni võimalusi (eelkõige erinevates keeltes subtiitrite pakkumine). Erinevad tele- ja raadioprogrammid ning *online*-võimalused on veel liiga vähe integreeritud, üksteist toetavad. Ühendtoimetuste tegevus annab positiivse kõrval teisalt ka negatiivseid järelmeid: ühe sama materjali kordusi nii tele- kui raadioprogrammides. Tänu sellele väheneb ka tele- ja raadiokanalite spetsiifika ning omapära, suureneb ühetaolisus.
- 4) Kohati on probleemiks käsitluste ühekülgus: antakse eetrisse vaid ühe poole seisukohad ilma teise osalise arvamuste esitamiseta. Väide, et päeva jooksul pakutakse ka teise poole arvamust ja et uudiseid toodetakse pidevalt, ei ole piisav argument ka sellisel juhtumil, kui mingil muul ajal jõuab eetrisse ka teise osapoole arvamus. Kuulaja-vaataja peab saama korraga kogu info, mitte pooliku. Seega tuleks rohkem tähelepanu pöörata info tasakaalustatusele ja mitmekülgusele.
- 5) ERR-i programmidesse peaks jõudma rohkem haridusliku, süsteemse käsitlusega; selgitava ja konteksti andva sisuga saateid. Ka uudistesaadetes võiks taolist lähenemist sagedamini rakendada.

Kolmas grupp – ERR-i programmide roll vene rahvusest meediatarbijate seas

- 1) Venekeelse meediatarbija menüü ei ole Eesti meedia kontekstis väga selgelt välja kujunenud. Kokkupuuteid nii raadio kui telega on, ent pigem juhuslikke – v.a mõnede isikute pidev Raadio 4 kuulamine. Viimane on ennast väga edukalt venekeelse auditooriumi külge kinnitanud, ent omab pisut “vanaema raadio” mainet. Eesti telest jälgitakse kõige sagedamini AK-uudiseid; ETV 2 iseseisva kanalina ei ole kinnistunud ja ka nähtud saateid ei seostata selle kanaliga. Häirib, et erinevate telekanalite uudistesaadet on ühel ja samal ajal. Tähtsaks infoallikaks on ka veebi infoportaalid: just nooremad inimesed saavad oma info sealt kätte.
- 2) Elatakse rohkem Eesti infoväljas kui päris idapiiri ääres ja soovitakse kursis olla Eestis toimuvaga. Päriskindlasti ei saa väita, et ollakse täielikult vene meedia mõju all. Kuigi vanema põlvkonna hulgas on inimesi, kellel on tugev tõrge ansipismi ees, mis takistab Eestist tuleva info eelarvamustevaba vastuvõtmist, on uuringu osalenud Kohtla-Järve elanikel suur vajadus olla informeeritud sellest, mis Eestis toimub. Informeeritus ei käi üksnes neid ümbritseva keskkonna (Kohtla-Järve, Narva), vaid laiemalt kogu Eesti kohta ja praegune Eesti meedia olukord neid selles osas ei rahulda.
- 3) Vestlusringis osalejad teevad väga selget vahet, mis otstarbel, eesmärgideta Venemaa infokanalid Eestist infot annavad: see on n.ö sealsele sisetarbijale antud info, millel ei pruugi olla tegelikkusega mingit seost. Eestist tulnud info ning Venemaa info pole võrreldavad. Kaldutakse pigem usaldama Eesti infot Eestimaiste sündmuste kohta, mis aga ei tähenda, et Eesti infot usaldatakse pimesi.
- 4) Valitseb sügav veendumus, et eesti keeles ja vene keeles edastatav informatsioon peavad olema identsed. Tõenäoliselt on sellise hoiak tekkinud pika aja vältel ja tulemuseks on venelastes sündinud arvamus, et Eesti meedia ei kõnele nendega ausalt, et infot varjatakse, pakutakse teise rõhuasetusega ning teatud asjadest mitte kõnelevat infot. Seega, üheks ideaalmudeliks on n.ö tõlkeajakirjandus. Venelased tunnetavad teatud tõrjutust nii võimude kui ka meedia poolt.
- 5) Suurim vajadus on sotsiaalpoliitilise info, aga ka kvaliteetse meelelahutuse järele.
- 6) Väheseid olemasolevaid venekeelseid telesaateid ei hakata püüdma ega nende eetrisoleku aega meelde jätta. Need saated ei ole ka midagi nii erakordset, et nende järgi peaks oma tegemisi ümber korraldama, pealegi tehakse nendele vähe reklaami (võiks teha Raadio 4 või kohaliku trükimeedia vahendusel). Püsiprogrammi puudumine on üks põhjusi, miks venekeelseid telesaateid sedavõrd vähe vaadatakse. Püsiprogrammi alternatiivina nähakse telesaadete järjepidevat subtiitritega varustamist – olemasolevate võimaluste juures on see hetkel parim viis jõuda venekeelse auditooriumini, mis suunaks ehk sagedamini ERR kanaleid jälgima ja tekitaks tervikliku lähenemise. Valikud tehakse eelkõige programmide, mitte üksiksaadete vahel. Ka pärast pronksiööd loodeti, et ETV-s hakkavadki tulema subtiitritega varustatud eestikeelsed saated, mitte niivõrd venekeelsed saated. Nii nagu eestlastel on tekkinud vajadus ETV ja ETV 2 võrdsete programmidenä käsitleda, peaks samasugune lähenemine tekkima ka venekeelse publiku jaoks.
- 7) Subtiitrit eelistatakse igal juhul dubleerimisele, sest nii säilib ka keeleõppe võimalus.